

Zkuste to jinak!

Evropa by se měla zaměřit na jednotný trh s plynem a energií.

BŘIDLICOVÝ PLYN MŮŽE MÍT VLIV I NA MEZINÁRODNÍ POLITIKU USA

Edward Chow, americký odborník na energetiku

★ Rozhovor

Marek Hudema

marek.hudema@economia.cz

Těžba takzvaného nekonvenčního plynu a ropy mění světovou ekonomiku i strategickou situaci, říká Edward Chow, americký odborník na energetiku z Centra pro strategické a mezinárodní studie ve Washingtonu. Podle něj z toho, že v USA kvůli břidličnému plynu klesly jeho ceny, může těžit už i Evropa.

HN: Těžba takzvaného nekonvenčního neboli břidličného plynu změnila energetickou situaci ve Spojených státech, kde klesly výrazně ceny energií. Stane se něco podobného i v Evropě?

Je ještě brzy na to, něco takového říci. Uvidíme za pár let, Evropa teprve začíná zjišťovat, jak na tom s břidličným plynem je a jestli je tu možné břidličný plyn efektivně těžit. V USA to trvalo zhruba pět let, než těžba břidličného plynu odstartovala energetickou revoluci. Navíc podmínky v Evropě jsou velmi odlišné od Spojených států. Ale těžba břidličného plynu má už dnes dopad na ceny plynu v Evropě. Na severoatlantickém trhu je tak k dispozici mnohem více plynu k okamžitému využití než dříve. Lodě se zkapalněným plynem z Kataru, západní Afriky původně směřovaly do USA, a teď vidíme, že už několik let tyto dodávky končí v Evropě. Ceny plynu v USA jsou na třetině evropských cen nebo níže a USA budou za několik let exportovat břidličný plyn ve velkém. Objevilo se více cest, jak dodávat plyn do Evropy, než byla tradiční doprava plynu z Ruska přes Ukrajinu. Roste konkurence. Tlačí to na ruský Gazprom, což je velký dodavatel plynu do Evropy, aby přehodnotil dohody se svými evropskými zákazníky, pokud jde o ceny. Může to mít vliv i v Česku.

HN: Říkáte, že skutečně významný vývoz plynu z USA začne až za několik let. Co brání rychlejšímu rozvoji exportu?

Hlavní problém je v tom, že když chcete z USA exportovat plyn do země, se kterými nemají Spojené státy dohodu o volném obchodu, potřebujete exportní licenci od amerického ministerstva energetiky. V současné době existuje jen jeden zájemce, který má licenci na výstavbu příslušného zařízení na zkapalňování plynu, jež pak lze transportovat loděmi, a na jeho vývoz. Firmy zažádaly o dalších 18–19 licencí. Je to teď na americké vládě, kolik těchto licencí vydá a jak rychle. Myslím si ale, že to nebude tak rychlé, jak by si zákazníci kupující zkapalněný plyn přáli.

HN: Proč to zdržení?

Máme několik studií, jejichž vypracování si zadalo ministerstvo energetiky. Vychází z nich, že vývoz zkapalněného plynu by byl pro Spojené státy jako celek ekonomickým přínosem. Jenže ne pro všechna odvětví, někdo na tom vydělá a někdo prodělá. Vydělá

by na tom těžební průmysl, ale pro americký petrochemický průmysl, ocelárny, sklárny by to znamenalo zvýšení cen. Proto zřejmě zpočátku odsouhlasí ministerstvo jen pár projektů, aby vidělo, jak se to projeví na cenách, a hlavně v jednotlivých odvětvích.

Je to zkrátka politicky citlivé téma a je třeba najít i to, co je výhodné pro americké národní zájmy. Vývoz se totiž odrazí v celosvětovém snížení cen plynu. Současné vysoké ceny například způsobují to, že je výhodné těžit plyn v moři u pobřeží Izraele. A Izraelci investují hodně do průzkumu svých ložisek, což by přišlo vniveč.

HN: Vraťme se ještě k těžbě břidličného plynu. Někteří Evropané se domnívají, že těžba plynu z břidlic znečistí životní prostředí, a ve Francii ji proto dokonce zakázali. Jaké máte v tomto směru zkušenosti v USA?

Odpovím takto: současná americká vláda opravdu velmi dbá o ochranu životního prostředí, ale současně podporuje využívání nekonvenčního plynu. Mnoho obav je totiž přehnaných a problémy, které by mohly vést ke znečištění životního prostředí, lze technicky vyřešit. Myslím, že těžba by si měla vést lépe, pokud jde o přesvědčování lidí, že jejich těžba neohrožuje životní prostředí. Zejména když se těžba postupně přesouvá z téměř pustých oblastí do hustě zalidněných míst, řekněme z Texasu do Pensylvánie. V Evropě je těžba problematickejší, je tu větší hustota osídlení a nejsou tu zkušenosti s těžbou břidličného plynu jako v USA.

Navíc ve Spojených státech vlastníci pozemků, kde se těží, podporují těžbu břidličného plynu na svých pozemcích. Na rozdíl od Evropy. Vítají to, protože z těžby mají peníze. V USA má vlastník pozemku také těžební práva, a když chce nějaká společnost provozovat těžbu břidličného plynu takzvaným frackováním na vašem pozemku, musí vám zaplatit. V Evropě má práva a zisk stát. Farmáři a další majitelé půdy nemají z těžby přímý ekonomický zisk, a tak ji nepodporují.

HN: Další rozdíl je v tom, že v USA začaly s těžbou plynu malé společnosti, zatímco v Evropě chtějí podnikat velké firmy. Proč ten rozdíl?

V USA a Kanadě odstartovaly revoluci s břidličným plynem malé a střední společnosti, velké se přidaly teprve později. Takové firmy, které byly ochotné jít do nevyzkoušených věcí, riskovat a experimentovat s novými technologiemi. V USA existuje například v Texasu nebo Oklahomě dost takových společností, které prodávají těžařům servisní služby nebo vlastní těžební zařízení. V Evropě firmy tohoto typu téměř neexistují. Pak nastoupily velké firmy. Možná se v Evropě proto budou spíše angažovat větší společnosti, jako je Chevron, ExxonMobile nebo Shell. A některé už tu jsou.

HN: Jaký má vliv levný břidličný plyn v USA na výrobu elektrické energie? Vytlačuje z trhu jiné zdroje, jako je uhlí nebo jaderné palivo?

Ve Spojených státech si už začínáme myslet, že plyn by mohl nahradit uhlí při výrobě elektriny. Že by se mohly současné uhelné elektrárny nechat dožít do konce své životnosti a pak nahradit plynovými. Navíc má plyn své výhody i oproti obnovitelným zdrojům energie. Potřebujete totiž vyrábět elektrinu i v době, kdy nesvíti

V USA má vlastník pozemku i těžební práva. Když chce nějaká společnost provozovat těžbu břidličného plynu na vašem pozemku, musí vám zaplatit. V Evropě má práva a zisk stát. Farmáři a další majitelé půdy nemají z těžby přímý ekonomický zisk, a tak ji nepodporují.

slunce a nefouká vítr, a z plynu je to možné a ekologické. Nízké ceny plynu tlačí i na ceny uhlí, které je v USA oproti plynu relativně drahé, a to se teď vyplatí vyvážet do Evropy. Je trochu ironií, že země jako Německo, která odstavuje jaderné elektrárny a chce posílit podíl obnovitelných zdrojů energie z ekologických důvodů, teď dováží do svých elektráren americké uhlí. Právě tepelné elektrárny spalující uhlí tam totiž mohou vyrovnat výkyvy v dodávkách elektriny ze slunečních a větrných elektráren. Plyn je v Evropě stále relativně drahý na rozdíl od USA.

HN: Mají ještě dnes vůbec jaderné elektrárny šanci, že bude jejich stavba ekonomicky výhodná a v budoucnu se zaplatí?

V Americe už ne. Právě proto, že ceny plynu jsou nízké a finanční riziko stavby nové nukleární elektrárny, na kterou potřebujete velký kapitál, je příliš vysoké. Podíl výroby elektriny z jádra relativně klesá a neočekáváme, že se to změní. V Evropě je to jiné, Evropa v tomhle nebude následovat USA, dokud se i tady nesníží ceny plynu. Váš problém v Evropě je v tom, že tu není jednotný evropský trh s plynem a elektrinou. Nemůžeme proudit volně z jednoho konce Evropy na druhý, jako je tomu ve Spojených státech. Potřebujete postavit propojení plynovodů a energetických sítí.

HN: Co je vaše rada pro Evropu? Vybudovat jednotný evropský trh s energiemi?

Už tu podle mne existuje jednotný evropský trh s ropou, Evropa je propojena ropovody. Problémy jsou v oblasti plynu a elektrické energie, ať již jde o propojení energetických sítí, nebo vytváření jednotných evropských pravidel pro obchodování s plynem a elektrinou. Důležité je to zejména pro malé státy, jako je Česká republika. Dá vám to větší pružnost. Energetika je navíc odvětví, kde hodně fungují úspory z rozsahu. Potřebujete velké celky, malé trhy nepřispívají k ekonomické efektivitě. Evropa by se měla zaměřit na jednotný trh, a ne na projekty, jako je stavba plynovodů z Asie typu Nabucco.

HN: V Americe se těží takzvaná nekonvenční ropa, například z břidlic, nebo v Kanadě z ropných písků. Používají

A ne na projekty, jako je stavba plynovodů z Asie typu Nabucco, radí expert z USA

Edward Chow

Pracuje ve washingtonském think-tanku Centrum pro strategické a mezinárodní studie.

Třicet let pracoval v ropném průmyslu, většinu času pro společnost Chevron.

V letech 1989–1991 zastupoval Chevron v Číně, byl viceprezidentem společnosti pro zahraniční vztahy, podílel se na jejích investicích v Asii a nakonec byl jejím viceprezidentem.

Působil také jako poradce americké vlády pro energetiku.

FOTO: GOOGLE

FOTO: HN - MARTIN SVOZÍLEK

se už i klasikou cestou vytěžená naleziště. Jde o stejnou revoluci v energetice, jako je břidličný plyn?

Ve Spojených státech to tak funguje. Ale ceny ropy se tvoří na světovém trhu, zatímco ceny plynu jsou různé na oddělených trzích, například v Severní Americe, v Evropě a v severovýchodní Asii. Dnes stojí evropská ropa typu Brent více než americká typu Texas Intermediate. Rozdíl je dvacet dolarů na barel. Po většinu mé kariéry v ropném průmyslu to bylo opačně, americká ropa byla dražší. V posledních měsících USA vytěžily více ropy než za stejné období kdykoliv v posledních dvaceti letech.

HN: Může se to opakovat i jinde ve světě? Kde ještě jsou ložiska nekonvenční ropy?

Něco podobného se může stát kdekoli. Bylo by zajímavé zaspokulovat si o tom, co by se stalo, kdyby Rusové použili stejnou techniku při těžbě na západní Sibiři. Mimochodem, na trhu se podle mě i tak objeví další ropa. Ropný průmysl je náročný na kapitál a čas, když rozhodnete o začátku těžby, projeví se to za čtyři až pět let. Ceny ropy byly v posledních letech vysoké, firmy investovaly do těžby, takže se to na trhu projeví. I když je třeba připomenout, že do ceny ropy se promítá hodně politická nestabilita a nejistota – třeba válka v Sýrii nebo sankce vůči iránskému režimu, vývoj ve Venezuele po smrti Cháveze. Takže je dost těžké říci, kam bude cena ropy směřovat. Ve střednědobém horizontu očekávám pokles cen.

HN: Jaké jsou strategické dopady nekonvenční těžby ropy a plynu?

Ve Washingtonu se už diskutuje o tom, že když jsou Spojené státy stále méně a méně závislé na dovozu plynu a ropy, bude to mít dopady na vojenskou pozici USA ve světě. Někteří lidé tvrdí, že už se nemusíme tolik starat o ochranu oblastí, kde se těží energetické suroviny, a o ochranu tras, po kterých proudí, protože nás to už tolik netrápí, nejsme na nich tak závislí. Mění se i chování Spojených států na mezinárodní scéně. Například pokud jde o ropné sankce vůči Íránu. Pro Ameriku teď bylo mnohem snazší podpořit jejich zavedení. Některé politické nástroje bylo zkrátka dříve mnohem těžší použít, když Západ spotřeboval stále více a více ropy ze zahraničí.

Kde hledat břidličný plyn

ODHAD VYTĚŽITELNÝCH ZÁSOB BŘIDLICHOHO PLYNU (V BILIONECH KRYCHLOVÝCH METRŮ)

Světadíl	Zásoby
Severní Amerika	54,7
Asie	39,3
Jižní Amerika	34,7
Afrika	29,0
Evropa	16,8
Austrálie	11,2

Břidličná horečka

Největší zásoby břidličného plynu jsou v Číně

133,7 miliardy dolarů

Tolik peněz se ve Spojených státech investovalo do těžby břidličného plynu v letech 2008–2012. Přibližně pětina těchto investic přišla ze zahraničí.

36,1 bilionu krychlových metrů

Největší světové zásoby břidličného plynu má podle odhadů americké Energy Information Administration Čína. Druhé jsou Spojené státy s 24,4 bilionu krychlových metrů a na třetím místě je Argentina s 21,9 bilionu krychlových metrů.

Redukce odhadů

Podle původních odhadů EIA mělo velkými zásobami břidličného plynu ve výši 5,3 bilionu metrů krychlových disponovat Polsko. Loni ale polští geologičtí experti prudce snížili tento odhad pod 800 miliard metrů krychlových.

Evropa kvůli břidličnému boomeru v USA odstavuje plynové elektrárny

Evropské energetické podniky v poslední době odstavují jednu elektrárnu na zemní plyn za druhou. Ani nejmodernější plynové elektrárny totiž nejsou schopny konkurovat rostoucímu dovozu levného uhlí z přebytků v USA, kde elektrárny díky „břidlicové revoluci“ masově přecházejí na plyn. Napsal to list The Wall Street Journal (WSJ). Důsledky amerického břidlicového boomeru pocítují i české a slovenské elektrárny.

Posledním příkladem tohoto trendu je střednědenní oznámení německého koncernu E.ON, že zvažuje vyřadit z provozu nedávno vybudovanou elektrárnu na plyn ve slovenských Malženicích. E.ON se přitom dohodl s německým regulačním úřadem, že dvě své moderní plynové elektrárny v Německu ponechá v provozu, i když na nich prodělává.

Minulý týden obchodní ředitel české společnosti ČEZ Alan Svoboda řekl, že po většinu roku se firmě nevyplácí spouštět zcela novou plynovou elektrárnu v Počeradech, protože výroba elektřiny z plynu je teď kvůli drahému plynu, levnému uhlí a přebytku emisních povolenek nákladnější.

Tento týden rozhodla o odstavení své plynové elektrárny v Německu norská Statkraft a podobné kroky přijaly i energetické podniky v Británii i jinde v Evropě.

Pro evropské politiky to představuje dilema – levnější elektřina

z uhlí může poskytnout chabě ekonomice kýženou vzpruhu, expanze uhlí je však zcela neslučitelná s evropskými plány snížení emisí skleníkových plynů. Těch vypouští plynové elektrárny na jednotku energie výrazně méně než uhlé.

Uhlí v Evropě zlevnilo v důsledku přechodu amerických elektráren z uhlí na ještě levnější plyn, jehož dostupnost v USA díky rozvoji těžby z břidlic prudce vzrostla. Uhlí je tak v USA přebytek a exportuje se do zámorí.

Loni americký vývoz uhlí do Evropy vzrostl o 23 procent, uvádí údaje amerického Úřadu pro energetické informace (EIA). Cena uhlí na evropské energetické burze EEX klesla za poslední rok o 19 procent, zatímco cena většiny plynu v Evropě je vázána na ceny ropy, které zůstávají relativně vysoké.

Uhlí z USA snižuje jeho ceny v Evropě a vytlačuje z výroby elektřiny plyn. Například v Británii podíl uhlí na výrobě elektřiny loni stoupl na maximum za 17 let, zatímco podíl plynu obdobným tempem klesl.

Situaci plynových elektráren výrazně ztěžuje i expanze obnovitelných zdrojů jako větru a slunce, protože jejich produkce je obvykle vysoká ve špičkách, pro jejichž obsluhu jsou určeny i elektrárny na plyn. **čtk**